

УДК 792.071

**«ТРУПА РОСІЙСЬКИХ ДРАМАТИЧНИХ АКТОРІВ» У ХЕРСОНІ
(1902-1903рр.)**

Г.Кашуба

науковий керівник: докт.мист., проф. Баканурський А.Г.

Кафедра культурології та мистецтвознавства

Одеський національний політехнічний університет

Досліджувався склад «Трупи російських драматичних акторів», якою керували Мейерхольд та Кошеверов у Херсоні у 1902-1903 роках.

Ключові слова: Н.А.Будкевич, К.М.Мунт, М.В.Мусатова, О.П.Нарбекова, О.С.Кошеверов, Н.Ф.Костромський, Ф.К Лазарев, І.М.Пєвцов, Б.М.Снігірьов.

Studied composition "The Troupe of russian drama actors", which led Meyerhold and Kosheverova in Kherson in the 1902-1903 years.

Keywords: N.A.Budkevych, K.M.Munt, M.V.Musatova, O.P.Narbekova, O.S.Kosheverov, N.F.Kostromskyy, F.K Lazarev, I.M.Pyevtsov, B.M.Snihirov.

Рідкісне однодумство, ентузіазм і навіть певною мірою фанатизм, були притаманні артистам театральної трупи, яку очолили Мейерхольд і Кошеверов. «Трупу російських драматичних артистів», крім небагатьох акторів МХТ і «філармоністов», склала майже третина першого акторського класу щойно створених курсів при МХТ [4].

Метою даної статті є введення у науковий обіг забутих імен акторів, які стояли у витоків мейєрхольдівського театру, були не лише свідками, а й активними учасниками його експериментів.

Херсонська газета «Південь» опублікувала анонс, який містив у собі перелік прізвищ учасників трупи, а також обмальовував приблизний репертуар. Зазначалося, що до складу «Трупи російських драматичних

артистів під керівництвом О.С.Кошеверова та Вс.Е.Мейєрхольда» на театральний сезон 1902-1903 рр.. до жіночої частини трупи входять Н.Будкевич, К.Заврзіна, Є.Мельгунова, Є.Мунт, М.Мусатова (Кошеверова), О.Нарбекова, М.Нежина (Калачевська), З.Попова, Л.Решимова, Є.Степна (Сосина), Є.Уманець. До чоловічого персоналу увійшли А.Блюмберг, Є.Гур'єв, О.Кошеверов, С.Карпов, М.Костромський (Чалєєв), Ф.Лазарев, Вс.Мейєрхольд, М.Михайлов, Г.Мухін, 87 А.Золотарьов (Наваригін), А.Орлов (Пуциловський), І.Пєвцов, Ю.Піріані, В.Рокотов (Морський), Н.Савінов (Садко), Б.Снігірьов[9].

Пізніше Мейєрхольд вніс до списку зміни, викресливши тих, хто виконував акторські обов'язки лише у міру потреби. Такими виявилися Є.С.Уманець(Казакова), Є.П.Гур'єв, С.І.Карпов(Казаков), А.К.Золотарьов (Наваригін), А.Н.Орлов(Пуциловський), Савінов(Садко) та М.А.Михайлов [5;532]. Загалом виходило, що на початок сезону акторством безпосередньо займалися 10 актрис та 10 акторів.

Херсонський кореспондент миколаївської газети «Південна Росія», який підписував свої замітки прізвиськом Оптиміст, зазначав: «Трупа доволі велика – одинадцять осіб жіночого і дванадцять чоловічого персоналу, крім двадцяти місцевих любителів, люб'язно погодившихся прийняти на себе роль статистів»[14]. Оптиміст перерахував усіх акторів з досвідом, додавши до загального стажу і роки навчання у Філармонії: Мейєрхольд, Кошеверов, Мунт, Снігірьов. А закінчивших перший курс школи при МХТ – Заварзіну, Попову, Степну, Мухіна, Піріані – назвав підготовленими до служіння мистецтву[17]. Хоч це й була гучна заява, в якійсь мірі він мав рацію: сама поява молоді у такому «нетеатральному» місті красномовно говорила про те, що вона готова до будь-яких творчих експериментів.

Відсутність у трупі вже відомих у межах Росії акторів в одній із статей газети «Південь» пояснювалася тим, що їх першочергова мета – це створення ансамблю, «щоб всі виконавці, граючи, створювали загальну гармонію, яку б не порушував ні один фальшивий звук». З початку сезону пройшло ще зовсім

небагато часу, а критики, відображаючи реакцію публіки і власні враження, раз у раз почали називати одні імена частіше і рідше повертатися до інших. І досить скоро на тлі «стрункого ансамблю», «загального тону» визначилися провідні актори трупи[13].

Майже всі великі жіночі ролі були поділені між Будкевич Наталією Антонівною та Мунт Катериною Михайлівною.

Пліч о пліч з Мейєрхольдом К.Мунт пройшла великий відрізок свого творчого шляху. Розпочалося їхнє знайомство ще у Пензі, під час гри у аматорських виставах. Одночасно з Мейєрхольдом Мунт закінчила Філармонічне училище і увійшла в перший склад трупи МХТ. У театрі перебувала до 1902 року, поки не приєдналася до Мейєрхольда у Херсоні. Ризикувати їй було нічим: не зважаючи на успішне навчання у Філармонії, вона завжди у театрі залишалася на другорядних ролях. Опинившись у «Трупі російських драматичних артистів під керівництвом О. С.Кошеверова і Мейєрхольда», відразу зайняла провідне положення і стала першою актрисою трупи. Грала Ніну Зарічну з «Чайки» Чехова, Нору з однойменного твору Ібсена, Полю в «Міщанах» М. Горького, Бронку зі «Снігу» С. Пшибишевського і багато інших ролей. Як зазначали місцеві театральні критики, Мунт «завжди гарантувала своєю участю успіх п'єси»[2]. У 1905 році Мунт в числі групи мейєрхольдівських акторів (О. П. Нарбекова, А. П. Зонов, І.Пєвцов) увійшла до складу Студії на Поварський[3;70]. У 1906-1908 рр.. працювала у Театрі В.Ф. Комісаржевської. З 1907 року Катерина Мунт - знову провінційна актриса: Харків, Казань, Ростов, Ташкент, Баку, Катеринослав, Полтава, Одеса, Пенза та інші міста. В подальшому зайнялась педагогічною діяльністю, не полишаючи акторства[8;170].

Однією із співучениць Мейєрхольда по Філармонійному училище була Будкевич Наталія, талановита драматична актриса. Акторка швидко завоювала прихильність глядачів, А.Н-нь писав, що «п'єси за її участю, давали особливо сильне і живе враження»[2]. «Треба віддати справедливість Мейєрхольду, – згадувала в 1913 році Н.А.Будкевич, – він уміє захоплювати за собою, вмie

змушувати вірити в непорушність того, що він проповідує. А проповідує він завжди те, що в даний час хвилює художні уми. І на цей рахунок у нього велике чуття»[12;60]. Майже все життя цієї актриси було пов'язано із роботою у провінції: вона залишалася у «Товаристві нової драми» включно до 1907р. Невелика перерва у мандруванні провінцією була пов'язана із роботою у студії 89 на Поварській у 1904-1905 роках, де Мейєрхольд ставив свої експерименти разом зі Станіславським.

Подружжя Кошеверових, Марія Василівна та Олександр Сергійович, зіграли знакову роль у культурному житті Херсона. Марія Василівна Кошеверова, у дівочтві Мусатова, мала родичів у Херсонській міській думі, що мало значення для позитивного вирішення питання про здачу театру Кошеверову та Мейєрхольду. В херсонській газеті писали про Кошеверова: «Тлумачення натур сильних, могутніх, як наприклад Крамер, Гербар Ператонер(«Токарі»), Борис Годунов, Претуров(«Сильні та слабкі»), майстер Генріх(«Потонувший дзвін»), Герт(«Гибель Надії»), Тригорін(«Чайка»), Вершилін(«Три сестри») складають головну відмінну рису пана Кошеверова, котрий в подібних ролях був особливо незамінним»[2]. Кошеверов був актором з досвідом, закінчивши музично-драматичне училище Філармонії по класу Немировича-Данченка в 1894 р., він встиг попрацювати у провінційному театрі. З 1898 р. увійшов в трупу МХТ, де пробув до 1902. Останнє стосується і його дружини[6;239]. У Херсоні подружжя затрималося на рік, наступний театральний сезон провівши у Києві.

У газеті «Південь» від 24 вересня 1902р. зазначено: «Роль Анфіси виконувала знайома херсонській публіці пані Нарбекова»[1]. Нарбекова Ольга Павлівна, драматична актриса, яка попередній театральний сезон 1901-1902 також працювала в херсонському театрі, тому місцеві глядачі були знайомі з її роботою. З 1902 стала однією із тих, хто буде досить тривалий час працювати під керівництвом Мейєрхольда. У 1905 в Театрі-Студії МХТ, пізніше стала дружиною О.Я.Закушняка (сценічний псевдонім – Самарський), відомого

віртуоза розмовного жанру, якого у 1906 році було запрошено Вс. Мейєрхольдом до Товариство нової драми[16;230].

Відомий під театральним псевдонімом Костромський, Чалєєв Микола Феодосійович, драматичний актор, згодом театральний педагог та письменник, також розпочинав свій творчий шлях у Херсоні. Був час, коли Чалєєв мав бажання стати моряком, потім ветеринаром. В Естонському місті Дерпті, 90 ставши студентом ветеринарного інституту, він вперше вийшов на сцену і зрозумів, у чому його покликання [7;301-305]. Так, у 1901р. він вступив до школи при МХТ. Пізніше він опинився у числі тих, хто пішов з Мейєрхольдом [15;5-6]. Певно цей вибір дався йому нелегко: вибирати довелося між Станіславським і Мейєрхольдом. У зробленому їм виборі, швидше за все, зіграла свою роль його молодість: революційні пошуки нових театральних форм, що захоплювали Мейєрхольда, були йому ближче «помірності» К.С.Станіславського. Володіючи гострою спостережливістю, створював соковиті, яскраві образи.

Іларіон Певцов, один із небагатьох акторів трупи, завдяки кому збереглися спогади про зародження нового театру. Його «Літературно-театральна спадщина» є тому підтвердженням[10;27]. І нелегко повірити в те, що цей актор на своєму шляху переборов дуже складну перешкоду. З раннього дитинства він страждав від спадкового заїкання. Коли приймав участь в учнівських самодіяльних виставах, як не дивно, – його недолік зникав. «У житті я продовжував заїкатися, як і раніше, – згадував ті дні Певцов, – але на сцені говорив абсолютно вільно і досягав цього виключно силою уяви». Його успіхи в його театральному училищі були настільки вражаючими, що директор звільнив його від сплати за навчання, а після зимової сесії першого курсу перевів зразу на другий. Закінчивши у 1902 році училище, пішов працювати до Малого театру[18]. Незабаром Певцов прийняв пропозицію Всеволода Мейєрхольда і в складі трупи, що покинула Художній театр, виїхав у Херсон.

Актор, а в подальшому і режисер, Лазарєв (Теплицький) Федір Кіпріянович, до того, як потрапити у трупу Мейєрхольда, працював в антрепризах Є. В. Лютова, П. П. Гайдебурова. Лазарєв згадує, як він розпрощався з Мейєрхольдом: «Мейєрхольд запропонував мені залишитися у нього служити, тільки без прибавки платні, я ж чомусь надумав просити прибавку. На цьому ми й розійшлися. Зволів поїхати в Київ. Правда, я отримав на цілих сто рублів більше, ніж у Мейєрхольда, але зате характер київського 91 справи не витримував ніякого порівняння зі справою Вс. Е. Мейєрхольда»[11;199].

Снігірьов Борис Михайлович(Снежин), закінчивши Музично-драматичне училище при Філармонії, в 1898 р. був прийнятий до першого складу МХТ. У херсонському театрі відзначився у ролях Перчихіна з «Міщан» Горького, Васі у «Талантах і шанувальниках» Островського, Телегіна з «Дяді Вані» Чехова та в багатьох інших ролях. Після довгих років роботи в провінції повернувся до Москви, де був прийнятий у четверту Студію МХАТ і Реалістичний театр. Одночасно навчався в Археологічному інституті і працював у різних архівах. У 1932 р. за розпорядженням К. С. Станіславського був прийнятий в штат співробітників Музею МХАТ, де пропрацював до кінця життя.

В даній статті наданий перелік тих акторів, на яких «тримався репертуар». Якщо в перші театральні дні ще панувала певна невизначеність відносно професіоналізму трупи, то згодом Де-Лінь висловився віршами: «О, это был состав таковский – Не то, что труппа Малиновской – Орлы – не пустоцвет!Таких актеров бы поболее!..»[11].

Театр під керівництвом Мейєрхольда надавав молодим акторам більше можливостей удосконалювати свої вміння і розвиватися у професійному плані. У певному сенсі, актори виховувалися в умовах провінційної сцени, керуючись настановами та вказівками Мейєрхольда. Така співпраці дала в майбутньому російському театру чимало відомих імен.

Список використаних джерел

1. А.Н-нъ. Городской театр / А.Н-нъ // Юг, 1902г. – №1306.
2. А.Н-нъ. Минувший театральный сезон / А.Н-нъ // Юг, 1903г. – №1419.
3. Веригина В. П. Воспоминания / В.П.Веригина; вступит. ст. С.Л.Цимбала, прмеч. Т.В.Ланиной. – Л.: Искусство, 1974. – 247 с.
4. Войновская Д.Н. Актер в театре В.Э.Мейерхольда. Формирование педагогических принципов В.Э Мейерхольда в условиях эволюции его 92 режиссерского метода (1902-1917гг.): автореф. дис. ... канд. искусств / ГИТИС. – М.:ГИТИС, 2012.–20с.
5. Вс.Е.Мейерхольд. Наследие: в 2т.Т. 1. Автобиографические материалы. Документы 1891-1903гг. / Вс.Е.Мейерхольд; предисл., сост. и коммент. О.М.Фельдман. – М., 1998. – 742с.
6. Гладков А. К. Мейерхольд: в 2 т. Т. 1. Годы учения Всеволода Мейерхольда. «Горе уму» и Чацкий – Гарин / А.К.Гладков. – М.: СТД РСФСР, 1990. – 287 с.
7. Григоров А.А. Из истории костромского дворянства / А.А.Григоров; сост., вступ. ст. и прим. Н.А. Зонтикова. – Кострома, 1993. – 472 с.
8. Звенигородская Н. Э. Провинциальные сезоны Всеволода Мейерхольда. 1902 – 1905 гг. / Н.Э.Звенигородская. – М.: УРСС, 2004. – 244 с.
9. Золотарев А.К. Городской театр / А.К.Золотарев // Юг.–1902.–№1292.
- 10.И.Н. Певцов: Литературно-театральное наследие. Воспоминания о Певцове/ сост. С.Д.Дрейден, Т.И Певцова. – М.:ВТО, 1978г. – 359 с.
11. Лазарев-Теплицкий Ф. К. Заметки провинциального режиссера: из воспоминаний / Ф.К.Лазарев-Теплицкий // На провинциальной сцене. –Л.- М., 1937г. – 231с.
- 12.Мейерхольд и другие : документы и материалы / Автор Л. П. Баистракова. ред. О. М. Фельдман. –Издательство: О.Г.И., 2000г. –767с.
- 13.Олаф. Фельетон. Театральные беседы // Юг, 1902г. – №1275.
- 14.Оптимист. Письмо из Херсона / Оптимист // Южная Россия.–1902. –14 сентября.

- 15.Чалеев-Костромской Н. Ф. Воспоминания / Н.Ф.Чалеев-Костромской; вступ. ст. Н.А.Зонтикова, примеч. Н.А.Зонтикова и А.В.Соловьёвой. – Кострома:ДиАр, 2006. – 304 с.
- 16.Эстрада в России. XX век. Энциклопедия / отв.ред.Е.Д.Уваров. – М.:«Олма-Пресс»,2004г. – 862с.
- 17.Южная Россия. –Николаев,1902. – 26 сентября. 93
- 18.Кузнецов В. Драматическая жизнь Иллариона Певцова. – URL: <http://kbanda.ru/index.php/3111-dramaticheskaya-zhizn-illariona-pevtsova/>. Дата обращения 16.03.2013.